

Sygn. akt I CSK 349/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 sierpnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa "C. sp. z o.o." spółka jawna w W.

przeciwko (...) Bank Polska S.A. w W.

uprzednio Bank (...) S.A. w W.

z udziałem po stronie pozwanej interwenienta ubocznego B. S.A. spółki
komandytowej w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 sierpnia 2019 r.,

skarg kasacyjnych strony pozwanej i interwenienta ubocznego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 13 lipca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód C. sp. z o.o. - III spółka jawna w W. domagała się zasądzenia od pozwanego (...) Bank Polska S.A. w W. kwoty 1 750 00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem realizacji gwarancji bankowej wystawionej na rzecz powoda przez pozwanego Bank na zlecenie interwenienta ubocznego po stronie pozwanej B. S.A. sp.k. z siedzibą w S. (dalej B. lub interwenient).

Wskutek wniesienia przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, Sąd Okręgowy w W. rozpoznał sprawę i wyrokiem z dnia 26 listopada 2015 r. oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 14 lipca 2011 r. C. (zamawiający, inwestor) zawarła z B. (wykonawcą) umowę nr (...), której przedmiotem było wykonanie opisanych w umowie robót budowlanych przy wznoszeniu galerii handlowo-usługowo-rozrywkowej „T.” w N. W § 8 ust. 1 umowy wykonawca zobowiązał się do przedłożenia inwestorowi gwarancji bankowej należytego wykonania robót budowlanych ważnej aż do dnia, który nastąpi po upływie 15 dni od wydania wykonawcy protokołu odbioru końcowego zakresu prac bez zastrzeżeń. W dniu 1 września 2011 r. pozwany Bank, działając na zlecenie B., wystawił na rzecz C. pisemną gwarancję bankową wykonania opisanej umowy, w której bezwarunkowo i nieodwołalnie zobowiązał się wobec powoda do zapłaty sumy gwarancyjnej do kwoty 1 750 000 zł na pierwsze żądanie skierowane do Banku w sposób szczegółowo opisany w tym dokumencie. Zawarto w nim także zapis, że z chwilą zwrotu Bankowi oryginału gwarancji, nawet przed upływem jej ważności, ustaje odpowiedzialność Banku wynikająca z gwarancji. Gwarancja wystawiona w dniu 1 września 2011 r. była ważna do dnia 31 marca 2012 r.; oryginał dokumentu gwarancji został przekazany powodowi osobiście przez przedstawiciela B. W dniu 20 marca 2012 r. Bank na zlecenie B. przedłużył okres ważności udzielonej gwarancji do dnia 30 czerwca 2012 r. Oryginał dokumentu zmiany nr 1 do gwarancji został doręczony powodowi drogą pocztową.

W toku przedłużającej się realizacji umowy o roboty budowlane, wykonawca (B.) wezwał powoda do niezwłocznego, nie później niż w terminie 45 dni, przedstawienia gwarancji zapłaty za roboty budowlane na kwotę 5 191 521 zł. C.

odmówiło ustanowienia gwarancji w żądanej wysokości; między stronami toczyły się następnie rozmowy dotyczące tej kwestii. W dniu 29 czerwca 2012 r. w siedzibie pozwanego Banku stawił się przedstawiciel B. - W. G., który miał odebrać, wcześniej przygotowany przez pozwanego Bank na zlecenie interwenienta, dokument zmiany nr 2 do gwarancji bankowej, polegającej na przedłużeniu okresu jej ważności do dnia 31 grudnia 2012 r. W. G. poprosił pracownika pozwanego Banku o zeskanowanie tego dokumentu i przesłanie mu skanu pocztą elektroniczną na jego skrzynkę. Następnie W. G. przesłał skan tego dokumentu pocztą elektroniczną do pracownika powoda K. M., po czym skontaktował się z nim telefonicznie w celu ustalenia, czy C. dysponuje gwarancją bankową zapłaty wynagrodzenia za wykonane przez B. roboty budowlane. Po uzyskaniu od K. M. odpowiedzi przeczącej, przebywający nadal w siedzibie pozwanego Banku przedstawiciel B. W. G. oświadczył pracownikowi Banku, że Spółka rezygnuje z wystawienia zmiany nr 2 do gwarancji bankowej i zwrócił mu oryginał dokumentu zawierającego zmianę nr 2 do gwarancji. W tej sytuacji przedstawiciele Banku nanieśli na ten dokument adnotację o anulowaniu gwarancji, pod którą osoby te złożyły własnoręczne podpisy. Oryginał dokumentu zmiany nr 2 do gwarancji nigdy nie opuścił siedziby Banku i nie został doręczony powodowi.

Pismem z dnia 29 czerwca 2012 r., doręczonym powodowi w dniu 2 lipca 2012 r., B. złożył oświadczenie o odstąpieniu od umowy o roboty budowlane ze względu na nieprzedłożenie przez inwestora gwarancji zapłaty wynagrodzenia za wykonane prace. W piśmie z dnia 4 lipca 2012 r. powód uznał to odstąpienie od umowy za bezskuteczne, zaś w kolejnym piśmie z dnia 5 lipca 2012 r. skierowanym do spółki B. powód dokonał wypowiedzenia umowy z dnia 14 lipca 2011 r. o roboty budowlane, powołując się na jej niewykonanie przez kontrahenta. W dniu 5 lipca 2012 r. powód wystąpił do pozwanego Banku z pismem zawierającym żądanie wypłaty kwoty 1 750 000 zł, oświadczając, że B. nienależycie wykonał zobowiązanie z umowy nr (...). Pismem z dnia 20 lipca 2012 r. pozwany Bank poinformował powoda, że odmawia wypłaty żądanej kwoty z gwarancji ze względu na to, że okres jej ważności zakończył się w dniu 30 czerwca 2012 r., zaś Bank nie złożył powodowi przed jej wygaśnięciem, oświadczenia woli w formie pisemnej pod

rygorem nieważności o udzieleniu kolejnej gwarancji lub wydłużeniu terminu dotychczasowej gwarancji.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał powództwo za niezasadne, dzieląc argumentację pozwanego i interwenienta, iż nie doszło do skutecznego udzielenia gwarancji bankowej (jej przedłużenia) na rzecz powoda po upływie okresu jej ważności wynikającego ze zmiany nr 1 (po dniu 30 czerwca 2012 r.). Żądanie zapłaty kwoty gwarancyjnej, zgłoszone przez powoda w lipcu 2012 r., było zatem pozbawione podstaw.

Wskutek apelacji powoda, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 13 lipca 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1 750 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 października 2012 r. do dnia zapłaty. Podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, ale dokonał ich odmiennej oceny prawnej. Podniósł, że w świetle utrwalonej między powodem i pozwanym Bankiem oraz spółką B. praktyki polegającej na tym, że najpierw przesłano powodowi pocztą elektroniczną skan dokumentu gwarancji z dnia 1 września 2011 r. i skan dokumentu obejmującego zmianę nr 1 do gwarancji, a następnie powód otrzymał te dokumenty w oryginale, przesłanie powodowi przez przedstawiciela B. w dniu 29 czerwca 2012 r. pocztą elektroniczną skanu (światłokopii) dokumentu zmiany nr 2 do gwarancji spowodowało, że powód miał prawo pozostawać w uzasadnionym przekonaniu, że Bank złożył ważne i skuteczne oświadczenie woli o przedłużeniu gwarancji bankowej do dnia 31 grudnia 2012 r. Wbrew zatem stanowisku Sądu Okręgowego, doszło, zdaniem Sądu Apelacyjnego, do skutecznego przedłużenia gwarancji w opisany wyżej sposób, a zatem istniały podstawy do zasądzenia od gwaranta na rzecz beneficjenta gwarancji dochodzonej pozwem kwoty. Sąd drugiej instancji zwrócił ponadto uwagę, że Sąd Okręgowy błędnie przyjął, iż B. był uprawniony do zwrotu Bankowi dokumentu zmiany nr 2 do gwarancji, wskutek czego odpowiedzialność gwarancyjna Banku ustała, albowiem czynności tej ze skutkiem wygaśnięcia odpowiedzialności gwarancyjnej Banku mógł dokonać jedynie beneficjent gwarancji, czyli powód.

Pozwany oraz interwenient uboczny wnieśli skargi kasacyjnego od wyroku Sądu drugiej instancji. Pozwany zarzucił naruszenie art. 81 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2018 r., poz. 2187 ze zm., dalej: „p.b”) w zw. z art. 73 § 1 k.c. w zw. z art. 77 § 1 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c., art. 60 k.c. i art. 61 k.c., art. 81 ust. 2 p.b. w zw. z art. 58 k.c. oraz art. 87 Konstytucji RP, a także naruszenie art. 80 p.b. w zw. z art. 734 § 1 k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda, obciążenie go kosztami postępowania oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kwoty 2 665 941,91 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie tytułem zwrotu spełnionego świadczenia, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Interwenient uboczny po stronie pozwanej zarzucił w skardze naruszenie art. 217 § 1 i 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 233 k.p.c., art. 240 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także naruszenie art. 60 k.c., art. 61 k.c., art. 746 § 1 k.c. art. 81 ust. 2 p.b. w zw. z art. 77 § 1 i art. 78 § 1 k.c., art. 7 ust. 1-3 p.b. w zw. z art. 81 ust. 2 p.b. w zw. z §§ 4-6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 października 2004 r. w sprawie sposobu tworzenia, utrwalania, przekazywania, przechowywania i zabezpieczania dokumentów związanych z czynnościami bankowymi, sporządzanych na elektronicznych nośnikach informacji (Dz.U. Nr 236, poz. 2364) w zw. z art. 78¹ k.c., art. 353¹ k.c. oraz art.65 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozpoznaniu podlegał przedstawiony przez powoda na rozprawie kasacyjnej w dniu 21 sierpnia 2019 r. zarzut nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym i Sądem Apelacyjnym. Nieważność ta miała polegać na prowadzeniu przez te Sądy postępowania i wydaniu wyroków w sytuacji, w której nakaz upominawczy z dnia 5 listopada 2012 r. (k. 82 akt) stał się, zdaniem powoda, prawomocny ze względu na nieskuteczne złożenie przez

pozwanego sprzeciwu od tego nakazu zapłaty (k. 87 i n. akt), co stanowiło przyczynę nieważności ujętą w art. 379 pkt 3 k.p.c. (naruszenie powagi rzeczy osądzonej). Według twierdzeń powoda, pozwany nie uzupełnił braku formalnego sprzeciwu, albowiem zachodzi różnica między treścią punktu 7 egzemplarza sprzeciwu wniesionego do sądu oraz punktu 7 egzemplarza sprzeciwu przedłożonego przez pozwanego i przeznaczonego dla powoda.

Art. 504 § 2 k.p.c. stanowi, że nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku. Jednakże zgodnie z art. 505 § 1 k.p.c., w razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc, a przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu razem z wezwaniem na rozprawę. Z akt sprawy wynika, że pozwany wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty (k. 87-113 akt), który został doręczony pełnomocnikowi powoda wraz z wezwaniem na rozprawę (k. 205, k. 207, k. 212 akt). W pisemnej odpowiedzi na ten sprzeciw z dnia 10 maja 2013 r. (k. 215- 225 akt), powód nie zakwestionował skuteczności jego wniesienia i doręczenia, nie wniósł o jego odrzucenie, wprost przeciwnie - ustosunkował się merytorycznie do zarzutów pozwanego i podtrzymał zgłoszone wnioski dowodowe. Nastąpił zatem skutek procesowy przewidziany w przytoczonym art. 505 § 1 k.c., polegający na utracie mocy przez uprzednio wydany upominawczy nakaz zapłaty; nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że nakaz ten ma skutki prawomocnego wyroku, a postępowanie było nieważne z przyczyny wskazanej przez powoda.

Rozpoznawana sprawa dotyczy żądania beneficjenta gwarancji bankowej realizacji świadczenia pieniężnego z gwarancji bankowej udzielonej na rzecz powoda przez pozwanego Bank na zlecenie interwenienta ubocznego. Stosownie do art. 80 p.b., banki mogą na zlecenie udzielać i potwierdzać gwarancje bankowe, poręczenia, a także otwierać i potwierdzać akredytywy. Art. 81 ust. 1 p.b. przewiduje, że gwarancją bankową jest jednostronne zobowiązanie banku - gwaranta, że po spełnieniu przez podmiot uprawniony (beneficjenta gwarancji) określonych warunków zapłaty, które mogą być stwierdzone określonymi w tym zapewnieniu dokumentami, jakie beneficjent załączy do sporządzonego we wskazanej formie żądania zapłaty, bank ten wykona świadczenie pieniężne na

rzecz beneficjenta gwarancji - bezpośrednio albo za pośrednictwem innego banku. Na temat charakteru prawnego gwarancji bankowej oraz charakteru i treści stosunków prawnych istniejących między zleceniodawcą gwarancji bankowej i bankiem, między bankiem jako gwarantem i beneficjentem gwarancji oraz między zleceniodawcą gwarancji i beneficjentem gwarancji („trójkąt gwarancyjny”) wypowiedział się w swoich orzeczeniach Sąd Najwyższy (por. m.in. wyroki z dnia 15 września 2016 r., I CSK 524/15, Biul. SN 2016, nr 12, s. 13 oraz z dnia 20 września 2013 r., II CSK 670/12, OSNC 2014, nr 5, poz. 53). Przedmiotem zainteresowania i często rozbieżnych poglądów oraz sporów w orzecznictwie i nauce są zwłaszcza kwestie dotyczące tego, czy gwarancja bankowa jest czynnością prawną jednostronną czy umową, czy udzielenie gwarancji jest czynnością prawną kauzalną czy abstrakcyjną, czy zobowiązanie banku – gwaranta ma charakter akcesoryjny (zależny) wobec zobowiązania zleceniodawcy udzielenia gwarancji łączącego go z beneficjentem gwarancji, oraz jakiego rodzaju zarzuty przysługują gwarantowi w stosunku do beneficjenta gwarancji w razie sporu (por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 1995 r., III ZP 166/94, OSNC 1995, nr 10, poz. 135, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2014 r., IV CSK 683/13, M.Pr.Bank.2016/1/24-29, z dnia 16 kwietnia 1996 r., II CRN 38/96, nie publ. i z dnia 27 marca 2013 r., I CSK 630/12, OSNC-ZD 2014/1/14) oraz czy odpowiedzialność banku ma charakter odszkodowawczy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2005 r., V CK 105/05, nie publ., z dnia 25 czerwca 1999 r., II CKN 402/98, nie publ. oraz z dnia 4 października 1995 r., II CRN 123/94, nie publ.). Nie ma racjonalnej potrzeby przytaczania i powielania wywodów prawnych dotyczących powyższych zagadnień zawartych w uzasadnieniach wyroków Sądów obu instancji. Te wszystkie zagadnienia, choć istotne i poruszone także, choćby pośrednio, w złożonych skargach kasacyjnych, nie mają pierwszoplanowego znaczenia dla rozstrzygnięcia rozpatrywanych skarg kasacyjnych, albowiem przedmiotem i istotą sporu było w tej sprawie przede wszystkim to, czy doszło do przedłużenia okresu ważności gwarancji bankowej, udzielonej na rzecz powoda w dniu 1 września 2011 r., na dalszy okres (do dnia 31 grudnia 2012 r.) po upływie - z dniem 30 czerwca 2012 r. - okresu jej ważności.

Art. 81 ust. 2 p.b. stanowi, że udzielenie i potwierdzenie gwarancji bankowej następują na piśmie pod rygorem nieważności. W orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie wskazuje się, że jeżeli pod rygorem nieważności wymaga się, w stosunku do określonego oświadczenia woli składanego innej osobie, zachowania formy szczególnej w postaci pisma, to dla przyjęcia, że zostało ono złożone i wywołało skutki prawne, konieczne jest doręczenie adresatowi oryginału pisma zawierającego to oświadczenie woli (por. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r., III CZP 89/15, OSNC 2016, nr 9, poz. 97 oraz z dnia 20 lutego 1967 r. - zasada prawna - III CZP 88/66, OSNCP 1967, nr 12, poz. 210, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2009 r., IV CSK 53/09, nie publ.).

Z wiążących Sąd Najwyższy, przy rozpoznawaniu skarg kasacyjnych, ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że powód otrzymał za pośrednictwem poczty elektronicznej od przedstawiciela B. jedynie światłokopię (skan) pisma zatytułowanego zmiana nr 2 do gwarancji bankowej; natomiast nigdy nie doręczono powodowi oryginału tego pisma. Nie ma zatem, w ocenie Sądu Najwyższego, podstaw do przyjęcia w świetle art. 81 ust. 2 p.b. w zw. z art. 73 § 1 k.c. w zw. z art. 77 § 1 k.c. oraz art. 60 i 61 k.c. w zw. z art. 81 ust. 2 p.b., że pozwany Bank jako gwarant złożył powodowi skutecznie oświadczenie woli o przedłużeniu gwarancji bankowej do dnia 31 grudnia 2012 r. Udzielona gwarancja bankowa wygasła zatem z upływem okresu jej ważności, wskazanego w doręczonym powodowi w oryginale piśmie Banku obejmującym zmianę nr 1 do gwarancji, to jest z upływem 30 czerwca 2012 r. Zawarta w uzasadnieniu wyroku argumentacja Sądu Apelacyjnego nawiązująca do ukształtowanej między stronami praktyki jest podwójnie nietrafna. Po pierwsze dlatego, że jakakolwiek praktyka (zwyczaj, *usus*) przyjęta przez strony we wzajemnych stosunkach nie może być - dla powstania pożądaných przez strony skutków prawnych wynikających z bezwzględnie obowiązujących norm prawnych - sprzeczna z tymi normami, a do takich należą przytoczone wyżej regulacje. Po drugie dlatego, że nawet jeśli uprzednio powód otrzymał od interwenienta pocztą elektroniczną skany dokumentów w postaci gwarancji bankowej z dnia 1 września 2011 r. oraz zmiany nr 1 do tej gwarancji, to w ślad za tymi

światłokopiami bezzwłocznie doręczono powodowi, stosownie do art. 81 ust. 2 p.b., oryginały tych pism. Dopiero w chwili ich doręczenia powodowi, powstały skutki prawne z nimi związane, o czym powód jako profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego, dysponujący fachową obsługą prawną, powinien wiedzieć. Nawet w świetle tego zwyczaju nie było zresztą racjonalnych podstaw do przyjęcia, że doszło do przedłużenia gwarancji bankowej do dnia 31 grudnia 2012 r., skoro powodowi, po uprzednim przesłaniu światłokopii, nie doręczono następnie oryginału dokumentu obejmującego zmianę nr 2 do gwarancji.

Sformułowane w skargach kasacyjnych zarzuty naruszenia przytoczonych wyżej przepisów prawa materialnego okazały się zatem zasadne i wystarczające do uwzględnienia obu skarg kasacyjnych, uchylenia zaskarżonego wyroku oraz przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.), zwalniając Sąd Najwyższy od szczegółowego odniesienia się do pozostałych podstaw kasacyjnych.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

jw